

Arvamuse avaldamine seoses ettevõtlikkus- ja ettevõtlusõppe rahastamise tulevikuga

Lugupeetud Kristina Kallas

Eesti Kaubandus-Tööstuskoda pöördub Haridus- ja Teadusministeeriumi (edaspidi HTM) poole pikaajalise murega, et järgmisel Euroopa Sotsiaalfondi (edaspidi ESF) rahastusperioodil ei plaani HTM ettevõtlusõppe süsteemset arendamist kõigil haridustasemetel enam rahastada.

31.12.23 lõpeb 2016. aastal alguse saanud Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Euroopa Sotsiaalfondi rahastatav ettevõtlus- ja karjääriõppe programm „Edu ja Tegu“ (edaspidi programm). Samuti ei ole kavandatud väljumisstrateegiat loodud võrgustike jätkuvaks toetamiseks.

Seniste tegevuste tulemusindikaatoriks on, et 90% kõikidest haridusasutustest on kasutusele võtnud ja rakendab ettevõtlusõpet. Seejuures on olnud koolidel vaba valik, kuidas ettevõtlusõpet rakendada. Võidakse kasutada näiteks õpilasfirmade programmi, mida viib ellu Junior Achievement Eesti SA või Ettevõtliku Kooli haridusprogrammi. Osad koolid lõimivad ettevõtlusõpet teistesse ainetundidesse, pakuvad valikaineid või eraldiseisvaid ettevõtlusõppe aineid.

31.05.2023 seisuga on ettevõtlusõppe kasutusele võtnud ja rakendavad 83% üldhariduskoolidest, 100% kutsekoolidest ja 94% ülikoolidest. Eraldi mõeldakse ka lasteaedasid, kuna Tallinna Ülikooli arengupsühholoogide soovitusel alustatakse ettevõtlikkuse ja ettevõtluse õpetamist alushariduses juba 5. eluaastast alates. Lasteaedades, kus kasutatakse ettevõtlikkust arendavat õpet, on 43%. Nendest tulemustest nähtub, et programm on olnud laiapõhjaliselt edukas ning ettevõtlikkus- ja ettevõtlusõpet on suudetud viia väga paljudesse haridusasutustesse.

Kaubanduskojale teadaolevalt puudub aga hetkel plaan ühegi tegevuse toetamise jätkamiseks, tänu millele seniste tulemusteni on jõutud ning mis aitaks kasvõi saavutatud taset hoida. Rahastuse puudumisel katkeb õpetajate võrgustik ning nende toetamine ja nõustamine, ei looda enam ettevõtlikkust ja ettevõtlusõpet toetavat õppevara, katkeb rahatarkuse mentorklubi, kaob STARTER eelinkubatsiooni programm ning põhjalikud 6-kuulised koolitusprogrammid ettevõtlusõpetajatele. Samuti kaob erinevate sihtrühmade teadlikkuse tõstmine ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe osas.

Ettevõtlusõppe konkreetse ja sisulise toetuseta pannakse koolide ja õpetajate õlgadele vastutus ise ettevõtlusõpet rakendada ja arendada. Selleks aga ilma ministeeriumi ja programmi toeta kaubanduskoja hinnangul õppeasutused suutelised ei ole ning kaob eestvedaja. Kuna ettevõtlusõppe on kas valikaine või lõimitud erinevatesse õppeainetesse, siis on oht selle hääbumiseks ning mõne aasta pärast tuleb tõenäoliselt ettevõtlusõppe arendamisega alustada jälle otsast peale.

Eesti Haridusvaldkonna arengukavas 2021-2035 (edaspidi arengukava) tegevussuund 3.2. näeb ette, et: „Soodustatakse suuremat lisandväärtust loovate oskuste arendamist ning laiendatakse täiendus- ja ümberõppevõimalusi, sh töökohapõhist õpet, et reageerida kiiresti töömaailma arenguvajadustele ning tagada kõigile Eesti inimestele tööturul vajalikud oskused ja teadmised.“. Märgitud on, et selle saavutamiseks tuleb muuhulgas: „arendada ettevõtlikkus- ja ettevõtlushpädevust kõikidel haridustasemetel ja -liikides, sh suurendada õppijate valmisolekut alustada ettevõtlusega“. Samuti, et haridussüsteem loob oskuste pakkumise kaudu eeldused ettevõtlikkuseks ja innovatsiooniks, lisaks on üheks tulemusindikaatoriks märgitud lõpetajate ettevõtlikkus.

Kaubanduskojale jääb ebaselgeks, et miks ei soovi ministeerium järgida arengukava, mida pikalt välja töötati ning kuhu kaasati mitmeid olulisi huvigruppe. Samuti tekib küsimus, et miks töötatakse välja alusdokumente, kui neid reaalselt kasutama ei hakata.

Toetudes arengukavas kokkulepitule, on äärmiselt oluline jätkata kasvõi osaliselt seniste tegevustega, et alustatu ei hääbuks.

Toome esile vaid mõned andmed, mis näitavad, milline mõju on olnud ettevõtlikkuse- ja ettevõtlusõppe tugeval toetamisel ja arendamisel 2016-2023 aastatel. Näiteks on kasvanud loodud õpilasfirmade arv lausa kahekordselt. 2015. aastal registreeriti 233 õpilas- ja minifirmat, eelmisel õppeaastal 507. Edu ja Tegu programmi toel on kokku koolitatud Junior Achievement Eesti SA ettevõtlusõppe programme kasutama ca 250 uut õpetajat. Sellele lisanduvad veel õpetajad, kes kasutavad mõnd muud meetodit.

Võrreldes üldist asutatud ettevõtete arvu aastatel 2015-2022, siis 2015 asutati 19 474 äriühingut ning järgnevatel aastatel on uute äriühingute loomine olnud kasvutrendis. Jõudes 2021 aastaks 27 955 uue äriühinguni aastas. 2022. aasta oli esimene aasta peale 2014. aastat kui uute äriühingute registreerimine langes. Rohkemate äriühingute loomise taga on kindlasti ka teisi aspekte kui ainult paremad teadmised, kuid ei tohi alahinnata ettevõtlushariduse positiivset mõju.

Selleks, et positiivne trend jätkuks, on vaja ministeeriumi selget valdkonna toetust ning prioriteeti. Ettevõtlikkuse- ja ettevõtlusõppe mõju ei saa mõõta koheselt, vaid see on pika viiteajaga. Selle mõju näeme alles siis kui noored on oma õpingud läbinud või alustamas tööturul. See on investering tulevikku ja hariduse otsene panus kogu majanduse heasse käekäiku. Mida rohkem on meil inimesi, kes on ettevõtlikku loomuga, teavad majanduse põhimõtteid, on ise juba koolis saanud katsetada ettevõtlusega ning omavad

positiivset hoiakut ettevõtluse ja ettevõtjate suhtes, seda edukamad me riigi ja ühiskonnana oleme.

Lisaks sellele on oluline mõista, et ettevõtlusõpe ei piirdu ainult majandus- või ärikoolidega. Ettevõtlusõpe peaks olema kättesaadav kõigile haridustasemetele ja liikidele, sest ettevõtlik mõtteviis ja pädevused on väärtuslikud igas valdkonnas ja elualal. Oluline on, et noored õpiksid mõistma ettevõtluse ja innovatsiooni rolli ühiskonnas ning julgeksid kasutada oma ideid ja loovust, et luua uusi võimalusi ja lahendusi.

Kokkuvõttes leiame, et ka peale Edu ja Tegu programmi lõppemist, peab Haridus- ja Teadusministeeriumi üks prioriteetidest olema jätkata süsteemselt ettevõtlikkuse- ja ettevõtlusõppe toetamise ja arendamisega. Ilma konkreetse ja sisulise toetuseta ei ole erinevad õppeasutused pikaajaliselt võimelised iseseisvalt tagama ühtlast ning kvaliteetsset ettevõtlusõpet. Meie hinnangul on äärmiselt oluline jätkata kasvõi osaliselt seniste tegevustega, et tagada senise õppetase pakkumine. Ettevõtlusõpe ei tohi muutuda õhinapõhiseks, kus sellega seonduvaid aineid antakse ainult siis, kui õpetajatel on selleks endal soovi või aega.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Mait Palts

Eesti Kaubandus-Tööstuskoja peadirektor

Liisi Haas Liisi.haas@koda.ee